

Fiskalna pozadina i fiskalna održivost

Ivailo Izvorski

Svjetska banka, 19. oktobar 2006. godine

Pregled

- Značajan stepen napretka u rekonstrukciji i izgradnji države.
- Mora se uraditi još više da bi se stvorila efikasnija i pravičnija vlada, da bi se napredovalo u tranziciji u tržišnu privredu i da bi se ograničili fiskalni rizici.
- Izvještaj PEIR predstavlja konkretne preporuke vezane za to kako postići tako širok program.

Sadržaj izvještaja

- Strateške postavke
- Fiskalna pozadina i fiskalna održivost
- Izgradnja državnih institucija
- Upravljanje javnom upravom
- Obrazovanje
- Socijalno osiguranje i zaštita
- Transport

Reformski program

“top deset” (1)

- Uspostavljanje realnog ciljnog iznosa za **smanjivanje broja zaposlenih u javnom sektoru** kroz određivanje prioriteta kod javnih funkcija i aktivnosti vladinih institucija.
- Snaženje motivacije za postizanje rezultata u radu kroz **dekompresiju platnih struktura**, uključivanje naknada u osnovnu platu i smanjivanje nominalnih plata za radna mjesta na kojima plate u najvećoj mjeri odstupaju od plata za slična radna mjesta u privatnom sektoru.
- Implementacija formule **finansiranja po broju studenata ili učenika** u obrazovanju i smanjivanje ili ublažavanje stope rasta plata nastavnika. Korištenje dijela ušteda ostvarenih tim mjerama za pomoć pri unapređenju ishoda obrazovanja.
- Iskorištavanje prilike koju nudi činjenica da su prihodi od PDV-a veći od očekivanih za smanjivanje **stopa doprinosa za socijalno osiguranje**. Smanjivanje broja izuzeća od obaveze plaćanja doprinosa i prenošenje odgovornosti za plaćanje doprinosa za lica koja su izuzeta od plaćanja doprinosa na entitetske budžete.

Reformski program

“top deset” (2)

- ─ Pomoć pri osiguranju fiskalne održivosti **penzijskih sistema** kroz uvođenje prilagođavanja visine penzija na osnovu stope inflacije. Uklanjanje prelaznih aranžmana koji omogućavaju penzionisanje prije navršениh 65 godina života.
- ─ Ukinuti nedavno usvojene promjene Zakona o zapošljavanju u FBH i ograničiti **maksimalno trajanje davanja za slučaj nezaposlenosti** na 12 mjeseci. Prekinuti praksu davanja **povoljnih zajmova za preduzeća** koji se administriraju preko zavoda za zapošljavanje u FBH i Investicijske banke FBH.
- ─ Usmjeriti programe **boračke zaštite na najugroženije**: ograničiti davanja za lica sa invaliditetom na kategorije I-IV i prestati sa implementacijom neusmjerenog sistema davanja za nosioce vojnih priznanja u FBH. Preusmjeriti resurse na usmjeren način na sektor socijalne pomoći i dječije zaštite koji je u ovom trenutku nedovoljno finansiran i centralizovati finansiranje na entitetskom nivou.

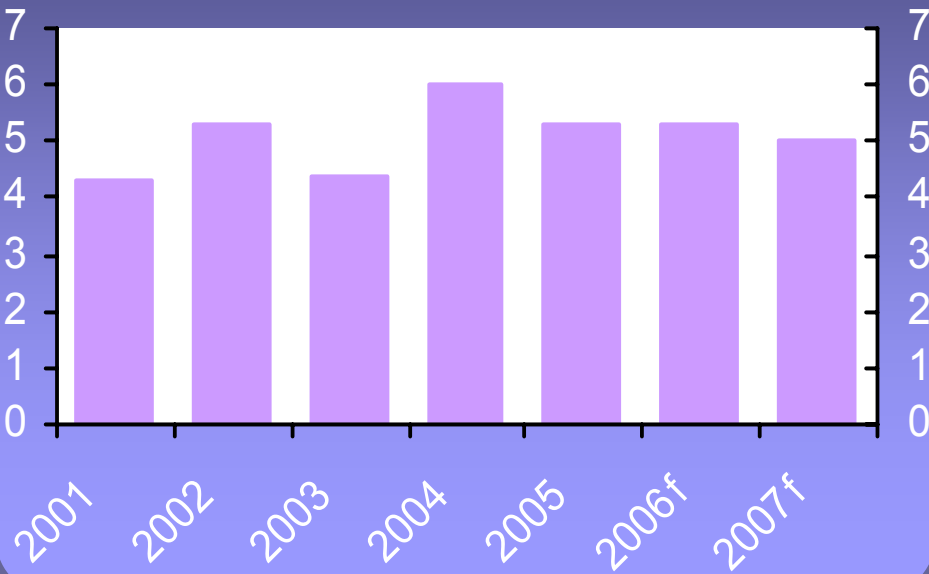
Reformski program

“top deset” (3)

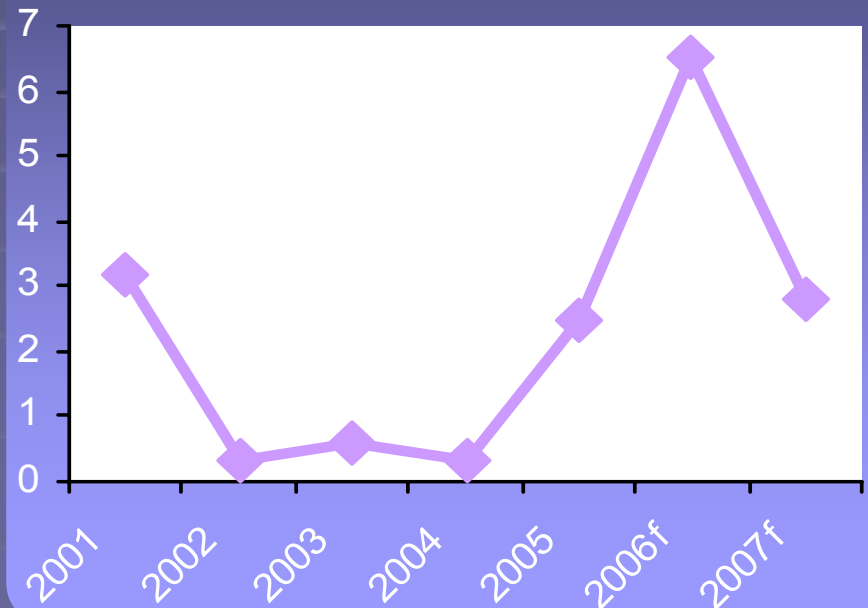
- Izvršiti restrukturiranje i racionalizaciju **bolničke njege** i ograničiti procedure koje nose visoke troškove na samo nekoliko bolnica. U isto vrijeme, osnažiti pružaoce primarne zdravstvene zaštite.
- Izvršiti centralizaciju **nabavke lijekova** barem na entitetskom nivou. Ograničiti povrat plaćanja za neinovativne lijekove na nivo cijene generičkih lijekova i za nove lijekove na nivo cijene najjeftinijeg terapijskog ekvivalenta.
- Osigurati sa se prioritet u potrošnji unutar transportnog sektora stavi na **poboljšanje stanja postojeće transportne mreže**. Razviti sveobuhvatnu strategiju za transportni sektor koja će identifikovati prioritete i osigurati sa su sve javne investicije konzistentne sa **fiskalnim okvirom**. Konkretno, osigurati da su razvoj putne infrastrukture na **koridoru Vc** i nabavka voznog parka za željeznicu konzistentni sa tom strategijom i dostupnim fiskalnim okvirom.

Realna stopa rasta BDP-a je bila snažna, a stopa inflacije umjerenjena.

Realni BDP
(u procentima, g-g)

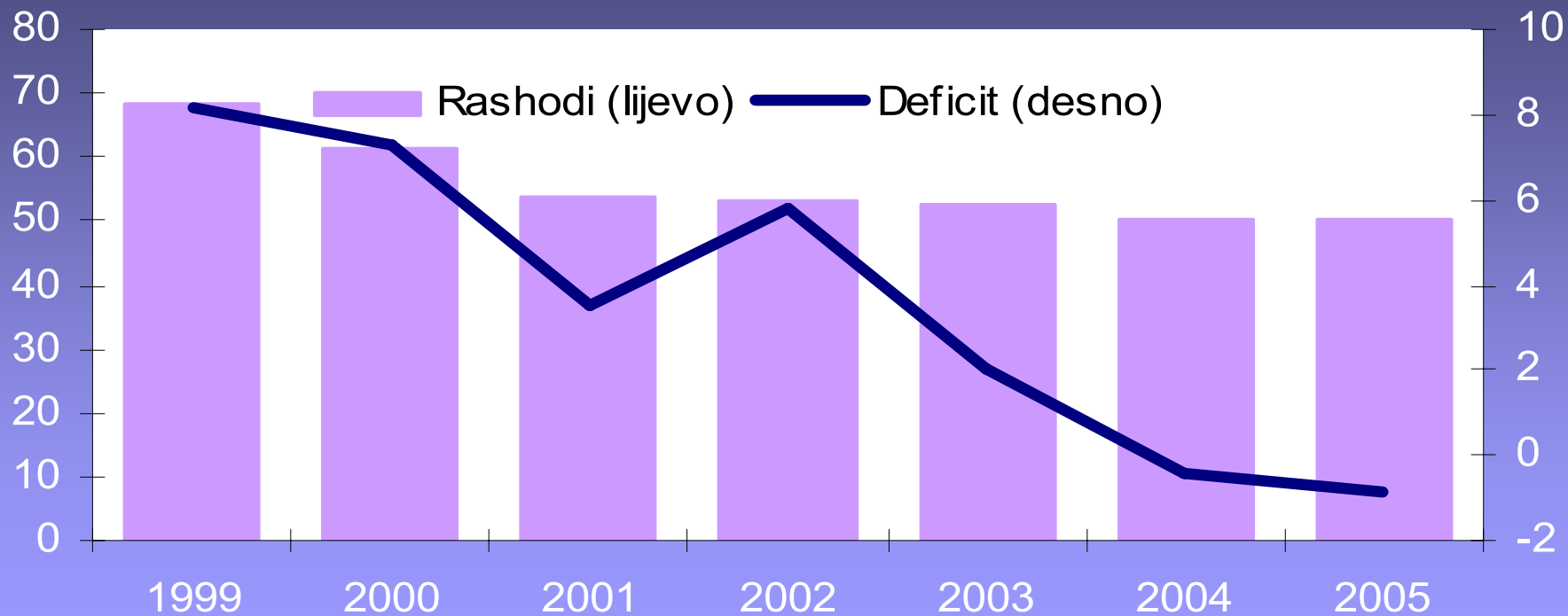

Indeks potrosackih cijena
(godisnji prosjek, u procentima)

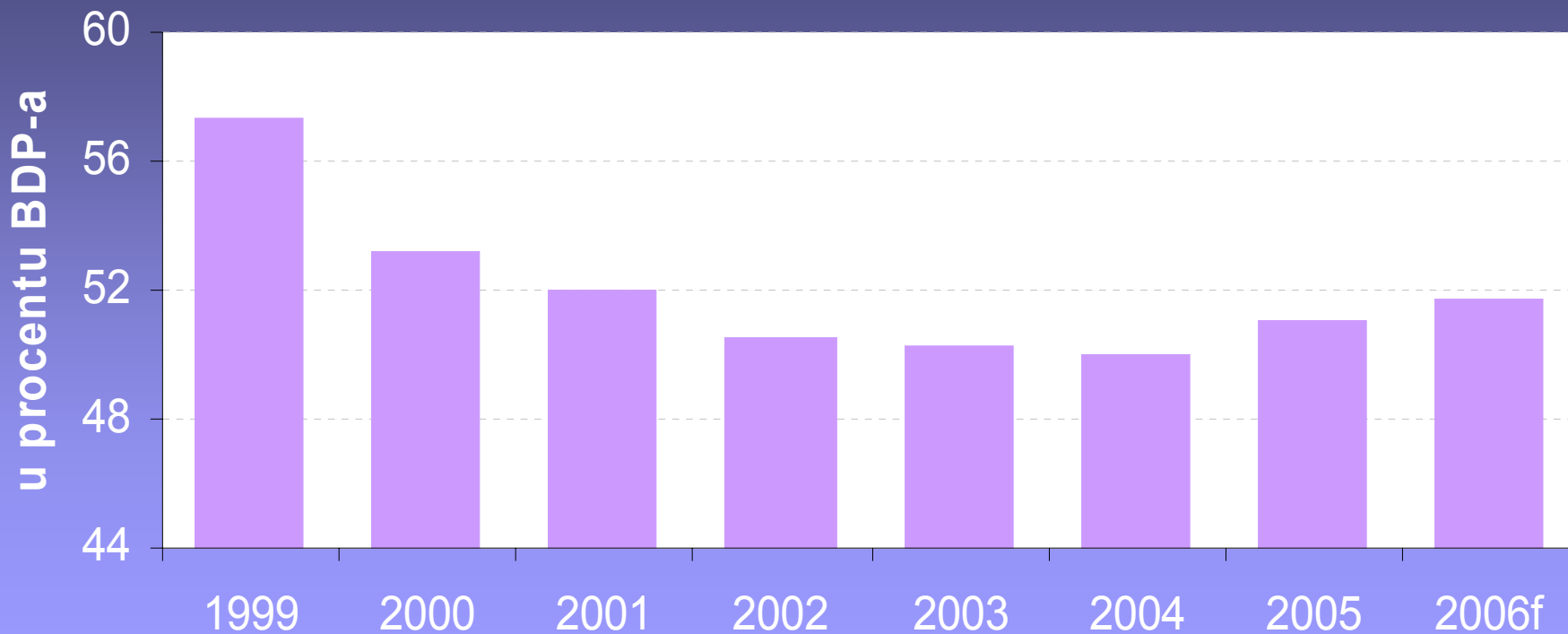
Stepen fiskalne konsolidacije od 1999. godine je bio značajan

(u procentu BDP-a)

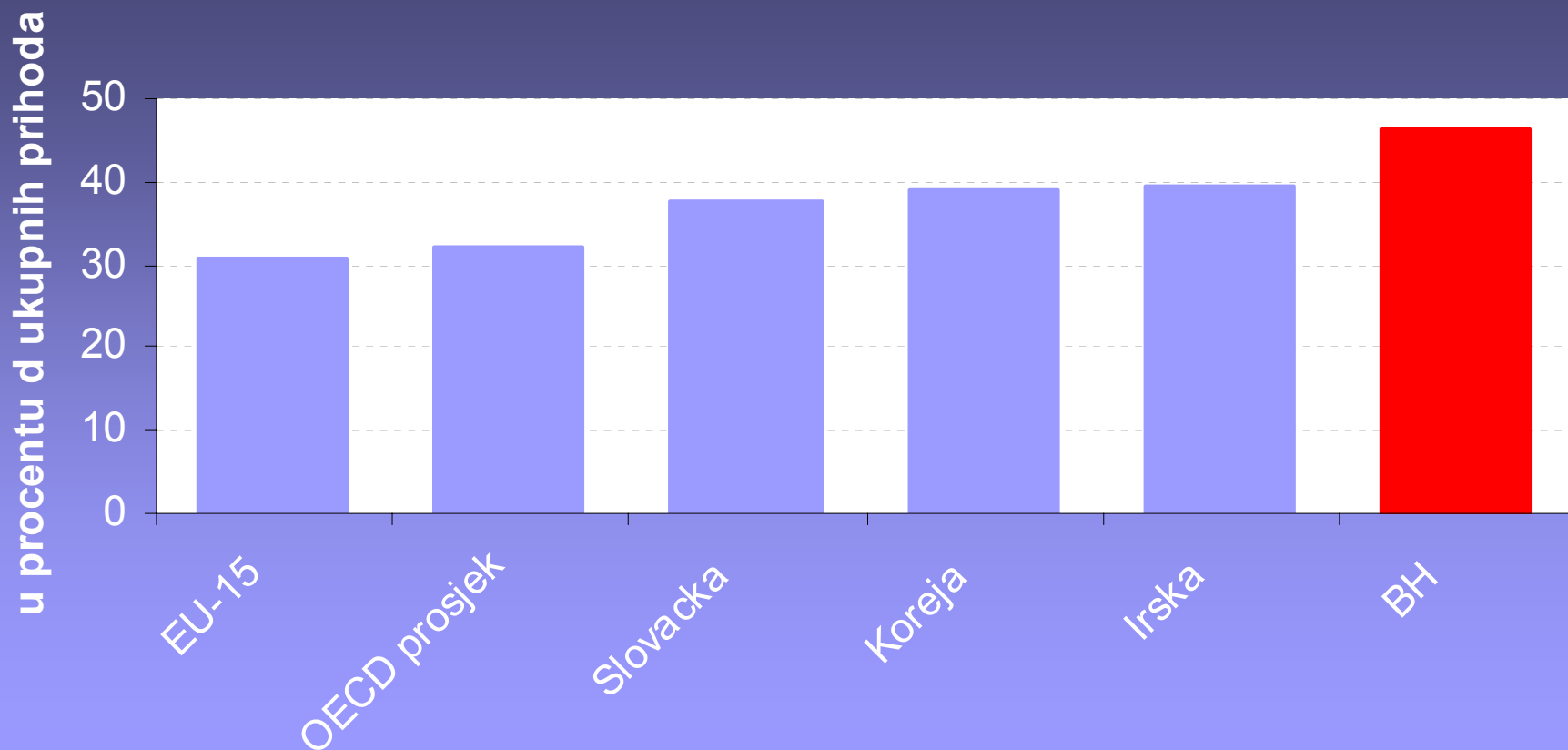
Prihodi su u 2006. godini porasli, ali je porasla i potrošnja.

BH: Konsolidovani prihodi vlada

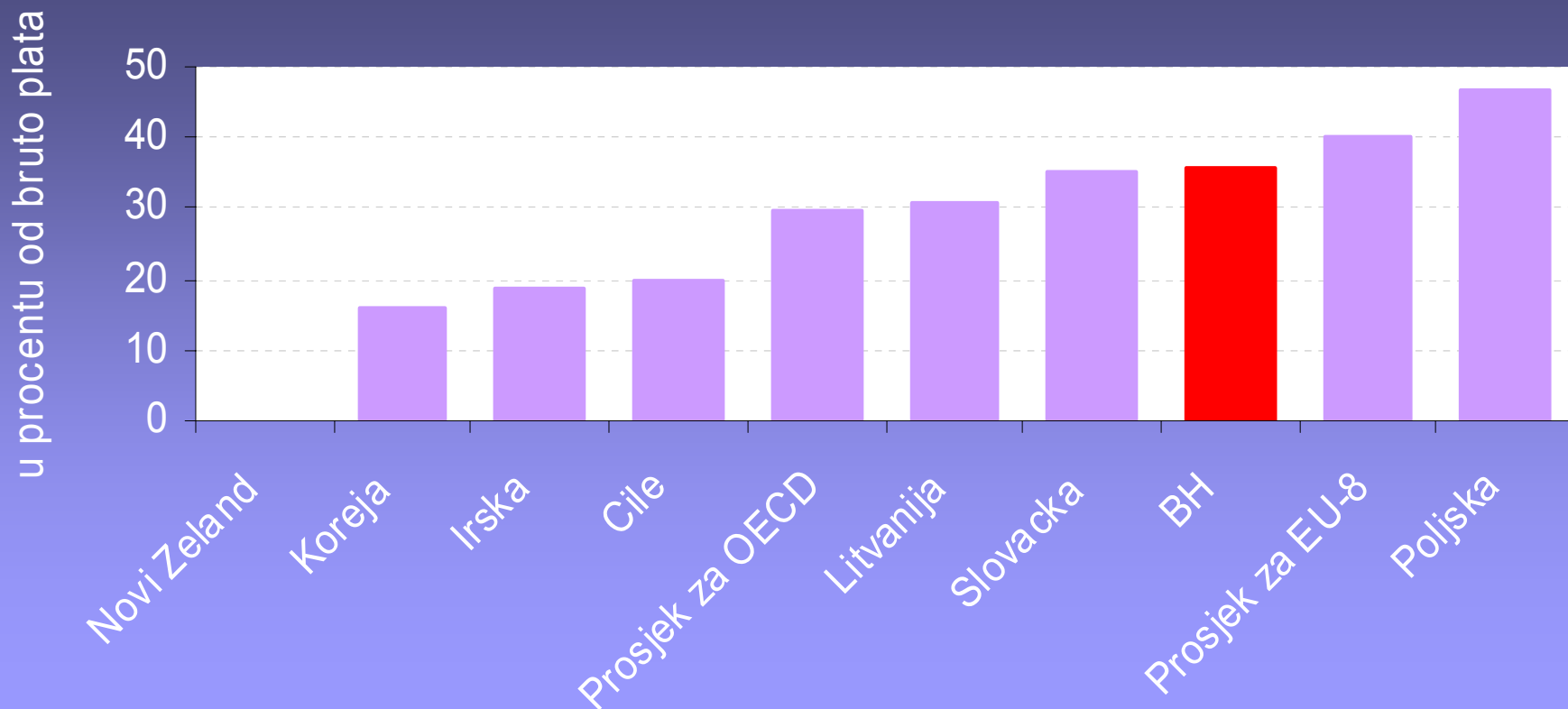
Sa pozitivne strane, manje
distorzivno oporezivanje
obezbjeđuje znatan dio prihoda.

Udio indirektnih poreza u ukupnim prihodima

Međutim, stope doprinosa za socijalno osiguranje su vrlo visoke.

Stope doprinosa za socijalno osiguranje

Gdje je BH danas?

- Potrošnja vlade je visoka u odnosu na BDP, neefikasna, često nepravična
- Finansira se visokim oporezivanjem (platnog fonda)
- Ishodi su često neadekvatni
- A opet: postoji znatan broj fiskalnih pritisaka i očekuje se njihovo umnožavanje.

Fiskalni pritisci

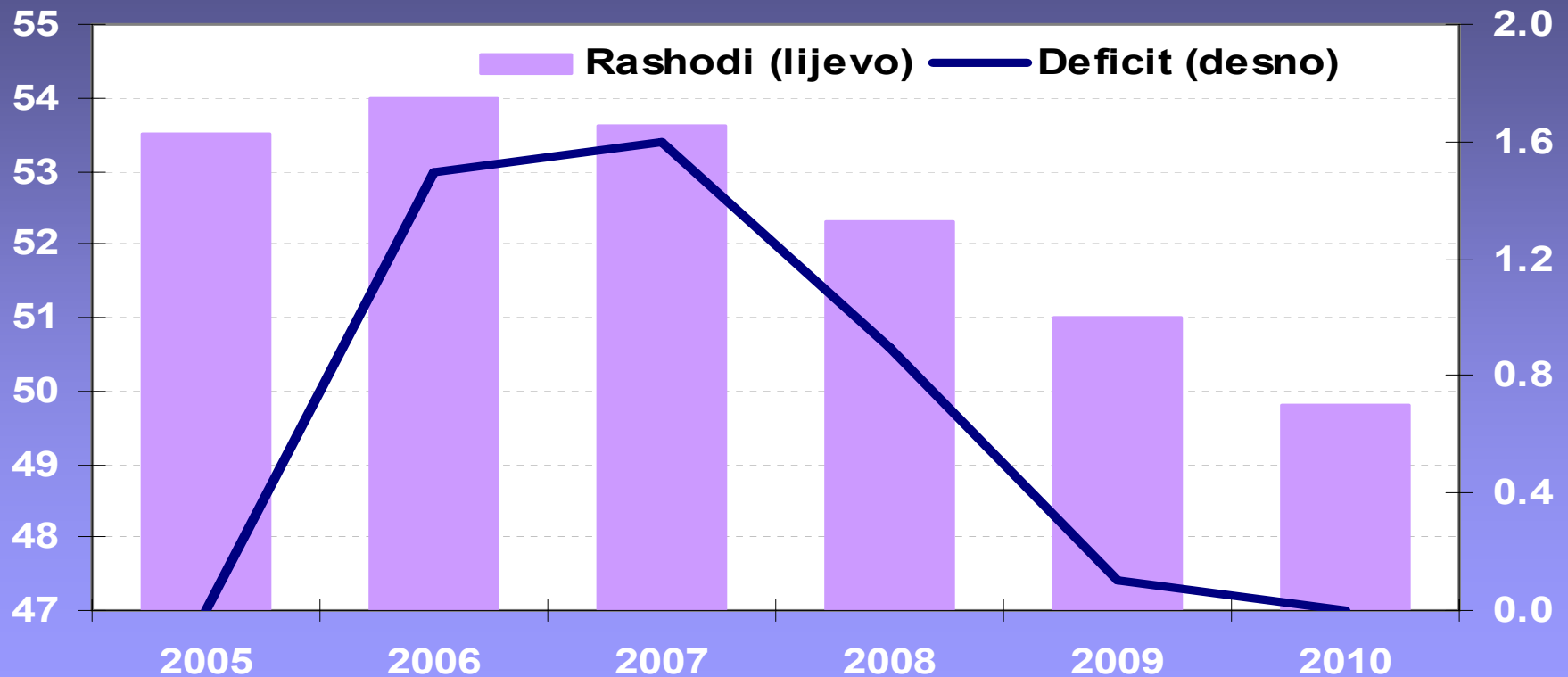
- Izgradnja državnih institucija
- Domaća potraživanja
- Reforma odbrambenih i policijskih snaga
- Koridor Vc
- Proizvodnja električne energije
- Ostala infrastruktura
- Restitucija

Analiza fiskalne održivosti

- Scenario “snažnije reforme” i scenario “slabije reforme”, za period 2005-2010.
- “Snažnija reforma”
  - Znatan stepen volje da se riješe fiskalni pritisci
  - Spremnost da se sprovedu smanjenja potrošnje i restrukturiranje
  - Spremnost da se napreduje u strukturalnim reformama, tj. brži rast

Scenario "Ambiciozne reforme"

u procentu od BDP-a

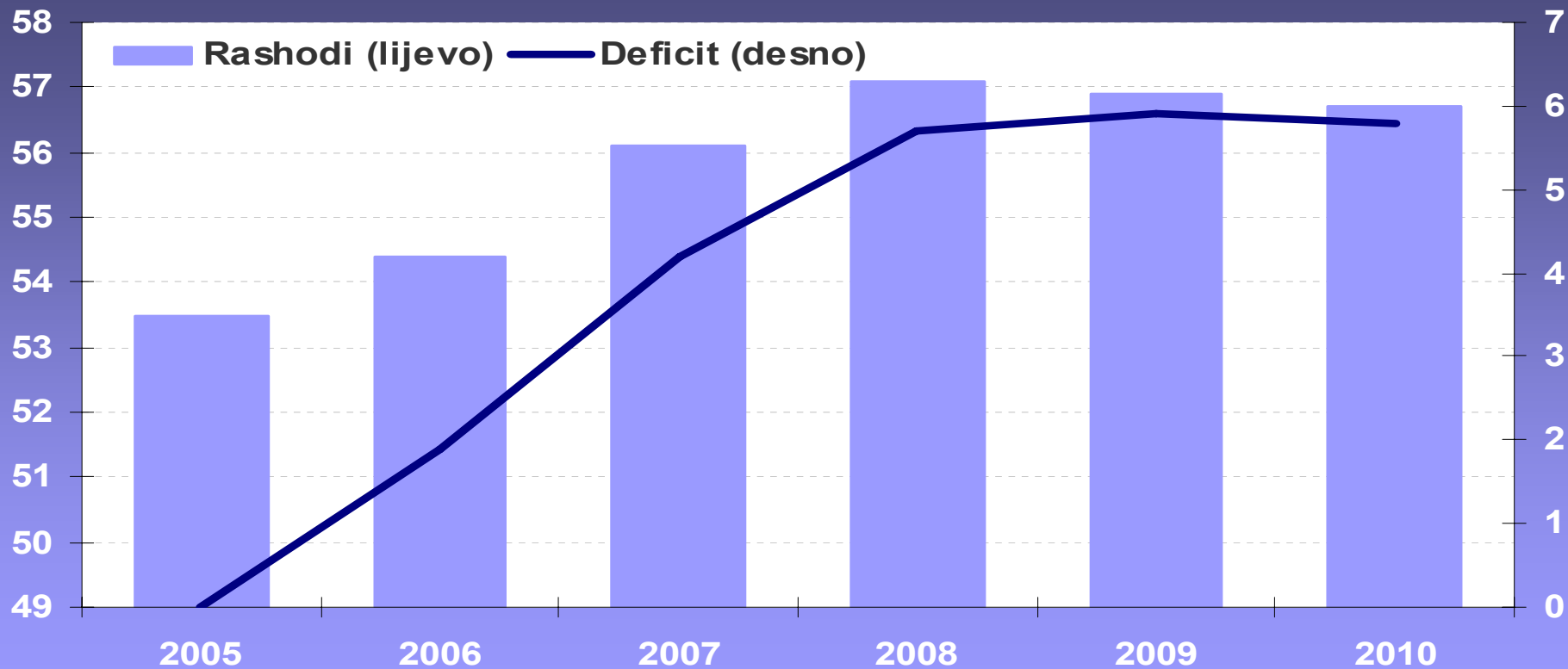

“Ambiciozne reforme”

- Potrošnja “sa pritiscima” raste 1% BDP
- Vraćanje glavnice raste 1% BDP
- Odlivi na kamate rastu 2% BDP
- Druga smanjenja potrošnje 7% BDP

- Rezultati:
  - Ukupna potrošnja vlada opada za 4% BDP
  - Dug vlade je zadržan na nivou od 42% BDP do 2010. godine

Scenario “manje ambiciozne reforme”

u procentu BDP-a

“Manje ambiciozna reforma”

- Potrošnja “sa pritiscima” raste 3% BDP
- Vraćanje glavnice raste 2% BDP
- Odlivi na kamate rastu 4% BDP
- Ali druga smanjenja potrošnje 4% BDP

- Rezultati:
  - Ukupna potrošnja vlada raste 3% BDP
  - Dug vlade se povećava više nego dvostruko, eksplozivan rast

Lekcije naučene iz scenarija

- Gotovinska ograničenja funkcionišu u toku određenog perioda
  - Boračka davanja; penzije; zamrznuti depoziti štednje
- Sa unapređenjem dostupnosti zaduživanja, troškovi koje donosi nedostatak fiskalne opreznosti se povećavaju
- Ambiciozni planovi za povećanje potrošnje zahtijevaju ambiciozne mjere za iznalaženje mogućnosti za smanjivanje potrošnje na drugim mjestima. Mjere koje se implementiraju sa polovičnim entuzijazmom neće biti dovoljne.

Preporuke – Vladina potrošnja

- Smanjiti Vladinu potrošnju za barem 7% BDP-a do 2010. godine
- Eliminirati neefikasnosti prije posvećivanja novog finansiranja programima ili sektorima
- Koristeći PEIR, izvršiti restrukturiranje potrošnje sa ciljem prelaska na fiskalnu politiku koja je orijentisana ka rastu

Preporuke - Oporezivanje

- Usvojiti zakona o porezu na dohodak građana i porezu na dobit u FBH (u RS završeno)
- Ne mijenjati Zakon o PDV-u
- Smanjiti stope doprinosa za socijalno osiguranje
- Unaprijediti stopu poštivanja obaveze plaćanja poreza i doprinosa

Preporuke - Ostale

- Oprez pri određivanju nivoa plata i broja zaposlenih za vojsku i policijske snage
- Određivanje prioriteta i pažljivo planiranje procesa snaženja institucija na državnom nivou sa ciljem pomaganja pri ograničavanju troškova
- Izmirenje preostalih domaćih potraživanja i vođenje procesa restitucije na način koji obezbjeđuje ravnotežu između javnog i privatnog interesa
- Hitno unapređenje kvaliteta podataka i kapaciteta za konsolidaciju fiskalnih podataka